

Reactie IBT op analyse Verhagen toets van de kadernota 2021 – 2024 (vertrouwelijk)

Inleiding

De gemeente Scherpenzeel heeft haar kadernota laten toetsen door een externe deskundige op het terrein van gemeentefinanciën. IBT is door [REDACTED] gevraagd om daar een inhoudelijke reactie op te geven middels een annotatie voor Jan Markink. Het rapport van de heer Verhagen is opgebouwd uit een viertal hoofdstukken met bijbehorende paragrafen. Per hoofdstuk en paragraaf volgt het beeld dat IBT daar bij heeft.

1. Het bestaansrecht van kleine gemeenten

In het stuk geeft de heer Verhagen aan dat financieel gezien de optimale omvang van een gemeente tussen ongeveer 20.000 inwoners en 100.000 inwoners ligt. Kleiner is duurder en groter is duurder. Deze bewering zou daarom juist volgens IBT kunnen pleiten voor een herindeling, aangezien Scherpenzeel bij fusie met Barneveld dan tegen de 70.000 inwoners zal hebben. Uit onderzoek van Coelo blijkt dat gemeenten na herindeling niet goedkoper uit zijn dan ervoor. De provincie heeft echter aangegeven bij herindeling wel financieel te willen ondersteunen. Dit wordt niet benoemd in het stuk. Verder stelt de heer Verhagen naar de mening van IBT ten onrechte de vraag dat het geen verantwoordelijkheid is van de provincie om het OZB-tarief van de gemeente te beoordelen. Dit zien wij vanuit IBT wel als onze verantwoordelijkheid, omdat wij bij de beoordeling van de begroting altijd de onbenutte belastingcapaciteit uitvragen. Dit vraagt IBT, omdat we willen weten of de gemeente al aan de artikel 12 norm zit voor het OZB tarief. Zit de gemeente daar nog niet aan, is er nog ruimte, zit de gemeente er al overheen is dat een risico voor de provincie. Omdat dan mogelijk het vangnet van preventief toezicht niet meer goed zal kunnen functioneren. De gemeente kan dan namelijk onder artikel 12 komen vanuit een repressief toezicht situatie. Dit is bijvoorbeeld gebeurd bij de gemeente Vlissingen. De heer Verhagen geeft aan dat Scherpenzeel hoort bij de laagste helft van de Gelderse gemeenten voor woonlasten. Hij vergeet daarbij echter te noemen dat de woonlasten een optelsom zijn van de OZB plus de afvalstoffenheffing plus de rioolheffing. Het kan goed mogelijk zijn dat afvalstoffenheffing en rioolheffing in Scherpenzeel goedkoper is dan bij andere gemeenten en het deel OZB juist hoger (zie vergelijk in tabel met Barneveld). Probleem bij afvalstoffenheffing en rioolheffing is dat deze kostendekkend horen te zijn en daarmee behoren ze niet tot de beïnvloedbare inkomsten. Voor het OZB tarief geldt dat wel. De OZB is voor gemeenten wel een beïnvloedbare inkomstenbron.

Voorbeeldje vergelijk Barneveld Scherpenzeel Woonlasten (Coelo 2020)

Gemeentelijke Lasten				
	Scherpenzeel		Barneveld	
	Bedragen in euro's	Vershil met vorig jaar (%)	Bedragen in euro's	Vershil met vorig jaar (%)
Ozb	317	1,4	284	1,9
Afvalstoffenheffing	217	1,3	313	5,0
Rioolheffing	252	4,2	179	1,5
Totale gemeentelijke lasten	786	2,3	776	3,0

2.1 Bestuurscultuur

De heer Verhagen trekt de conclusie dat Scherpenzeel de politieke wil heeft om op lange termijn financieel gezond te blijven. Gezien het verleden van Scherpenzeel en de begrotingsdiscipline die men altijd heeft gehad de afgelopen vijf jaar betwijfelt IBT deze stelling niet. IBT ziet echter wel dat Scherpenzeel in tegenstelling tot eerdere jaren wat meer risico neemt. Bijvoorbeeld op het terrein van de grondexploitatie. Het gebruik van de flexibele schil, de toerekening van apparaatskosten naar grondexploitatie en investeringen en de omgang met toekomstige tegenvallers.

M.b.t tot de ambtelijke kwaliteit van de financiële afdeling geeft de heer Verhagen aan deze niet te kunnen beoordelen.

2.2. Reserves en voorzieningen

De heer Verhagen stelt dat de reservepositie van Scherpenzeel uitstekend is. Deze conclusie onderschrijven wij vanuit IBT. De gemeente heeft voor ongeveer € 20 miljoen aan algemene reserves en bestemmingsreserves. Dit is voor een kleine gemeente zeer ruim. Dit blijkt ook wel uit de begrotingsbrief 2020 van IBT, want daarin hebben wij voor de solvabiliteitsratio Scherpenzeel een A gegeven, omdat ze voor 2020 een solvabiliteitsratio hebben van 57%. De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer tussen het eigen vermogen en het totaal vermogen (eigen vermogen + vreemd vermogen) van de gemeente.

De heer Verhagen adviseert verder om de voorziening riolering van meer dan € 5 miljoen te verlagen en deze vrij te laten vallen in de algemene reserve. Dit is volgens IBT mogelijk, maar vanuit het voorzichtigheidsprincipe is het ook toe te juichen dat een voorziening wat ruimte naar boven overlaat. Zodat voorkomen wordt dat deze negatief kan gaan worden.

2.3. gemeentefonds

De ramingen die de heer Verhagen doet vanuit de meicirculaire 2020 zijn reëel en deze geven een kleine plus voor alle begrotingsjaren. Deze waren bij de beoordeling van de kadernota door GS echter nog niet bekend. De heer Verhagen geeft aan dat de provincie toestaat dat de stelpost jeugdzorg a € 165.000 euro voor Scherpenzeel ingezet kan worden vanaf 2022. Dit is echter niet het advies van de provincie en dat vergeet de heer Verhagen te vermelden. De lijn van de provincie Gelderland is namelijk dat geadviseerd wordt om de stelpost niet te gebruiken, maar dat het wel geoorloofd is om deze te gebruiken, omdat deze afspraak gemaakt is tussen de provincies en het ministerie van BZK. Hier heeft IBT de ambtelijke contactpersonen binnen Scherpenzeel meerdere malen op gewezen. Telefonisch en in de ambtelijke ontmoetingen.

Het risico m.b.t. de herverdeling van het gemeentefonds wordt weliswaar benoemd als risico door de heer Verhagen, maar deze is nog op geen enkele wijze gekwantificeerd in de budgetten van 2022 en verder. Nu is de gemeente ook niet verplicht om dat te doen, maar binnen IBT zien we al wel gemeenten zoals bijvoorbeeld Aalten die al inspelen op een tegenvaller. Die er naar alle waarschijnlijkheid ook wel zal gaan komen. Dit vinden wij vanuit het voorzichtigheidsprincipe een goede lijn van Aalten. Scherpenzeel kiest ervoor om nog niet in te spelen op deze tegenvaller.

11

2.4 Loon, prijs- en areaalstijging

Aannames loonstijging 3,25% en prijsstijging 1,7% zijn door de heer Verhagen als reëel beoordeeld. Deze beoordeling onderschrijft IBT. Met betrekking tot bevolkingsgroei geeft de heer Verhagen aan dat de financiële positie door bevolkingsgroei verbetert. Deze conclusie is echter niet onderbouwd en verderop adviseert de heer Verhagen dan ook om dit te laten onderzoeken.

11

11

2.5 Bijstand

Geen opmerkingen of bijzonderheden.

2.6 Sociaal domein

M.b.t. het sociaal domein adviseert de heer Verhagen om de ondergrens reserve Sociaal domein op nul te zetten, zodat er meer ruimte ontstaat voor de stijgende uitgaven op het sociaal domein. Hij adviseert daarmee eveneens

om het raadsbesluit van 21 februari 2019 te herroepen, waarin wel een ondergrens voor de reserve sociaal domein was vastgesteld.

Dit eerdere raadsbesluit van Scherpenzeel vinden wij vanuit IBT juist wel goed, omdat Scherpenzeel in de begroting 2020 had aangegeven dat ze naar aanleiding van een rekenkamerrapport niet voldoende in staat zijn om de structurele risico's voor sociaal domein op te vangen. Maar dat de ruime reserve voor sociaal domein wel incidentele ruimte bood om deze voor wat langere tijd te kunnen opvangen. Als er een minimumgrens komt van 0, bestaat het risico dat deze reserve sociaal domein niet meer toereikend is bij stijgende uitgaven en er een beroep gedaan moet gaan worden op de algemene reserves. Als laatste geeft de heer Verhagen aan dat hij verwacht dat op termijn verwacht mag worden dat de rijksbijdrage kostendekkend is.

11

Uit een recent artikel van Binnenlands Bestuur heeft de minister van Binnenlandse zaken namelijk aangegeven dat ze voorlopig geen extra structureel geld zal gaan toekennen aan gemeenten: *Minister Ollongren (Binnenlandse Zaken, D66) realiseert zich dat gemeenten blijvend extra middelen zouden willen ontvangen om de tekorten in het sociaal domein aan te pakken en de coronacrisis te bezweren, maar de minister vindt het daarvoor 'te vroeg'. Ze weet nog niet hoe die problemen zich gaan ontwikkelen en wijst gemeenten op hun eigen rol in de kostenbeheersing. In januari maakten provinciale toezichthouders zich al zorgen over de financiële situatie van gemeenten. Ollongren schrijft nu dat acht gemeenten onder verscherpt toezicht staan en dat dit niet afwijkt van de afgelopen tien jaar.*

2.7. Grondexploitatie

De heer Verhagen geeft aan dat Scherpenzeel zeer centraal ligt ten opzichte van Utrecht, Amersfoort en Arnhem en daardoor zeer aantrekkelijk is voor woningbouw. Het valt niet te ontkennen dat het een groeigemeente is, maar de aantrekkelijkheid kent ook wel een paar beperkingen. Zo is de ontsluiting per weg en openbaar vervoer vanaf Scherpenzeel naar grote steden naar onze ervaring met de gemeentebezoeken niet optimaal. Scherpenzeel heeft geen eigen station en ligt niet pal naast de autosnelweg.

De meerjaren prognoses voor grondexploitaties worden door de heer Verhagen als realistisch ingeschat. Middels de volgende tabel:

	Opbrengst grex sociale sector, euro per woning	Opbrengst grex, overige sector, euro per woning	Opbrengst grex totaal
Scenario 1	0	20.000	11,6 mln
Scenario 2	-5.000	30.000	15,96 mln
Scenario 3	-10.000	40.000	20,32 mln

De heer Verhagen geeft daarbij echter wel een disclaimer, namelijk dat wat grondexploitaties netto opleveren jaarlijks grote verschillen kunnen hebben

¹ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/ollongren-geen-structureel-extra-geld-gemeenten.13652694.lynx>

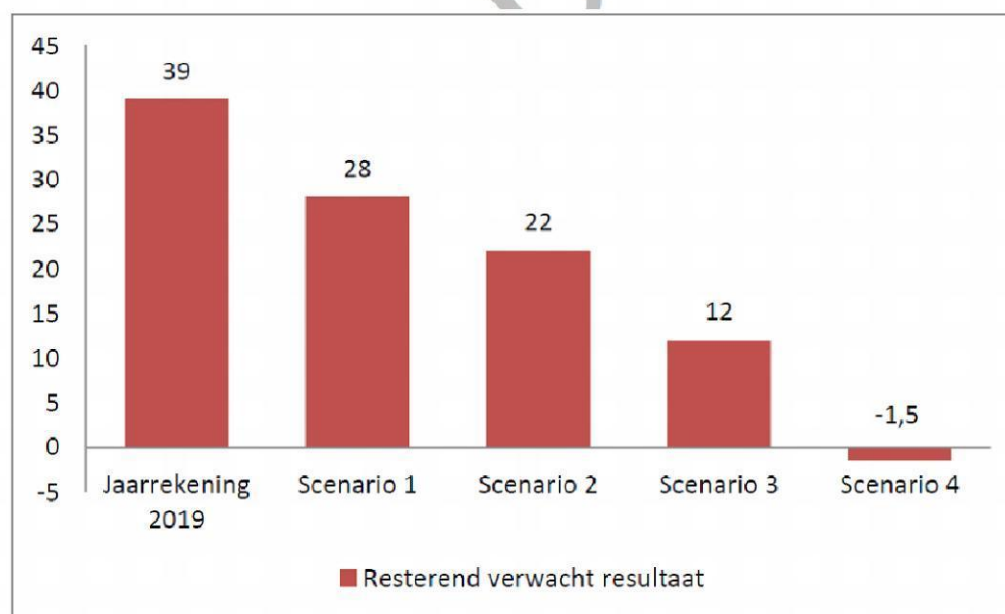
in regio's. Ook gaat de heer Verhagen niet in op de risico's van de coronacrisis op de grondexploitatie. De aanname dat er alleen een prijsrisico is vinden wij niet volledig. Er kan namelijk bij de grondexploitatie eveneens sprake zijn van een volumerisico (uitgiftevertraging). Zo heeft bijvoorbeeld de gemeente Eindhoven² een analyse gemaakt van de effecten van de corona crisis op de grondexploitatie en dan ontstaat er wel een heel ander beeld dan wat de heer Verhagen schetst.

Scenarioplanning grondexploitatie gemeente Eindhoven

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Rentestijging	Geen afwijkingen	0,5%	1%	1%
Opbrengstendaling	Geen afwijkingen	5%	10%	15%
Opbrengstenindexatie	0%	Geen afwijkingen	Geen afwijkingen	Geen afwijkingen
Uitgiftevertraging	Geen afwijkingen	2 jaar	4 jaar	6 jaar

Figuur 1: uitgangspunten marktrisico per scenario's

Uitkomsten scenarioplanning coronacrisis grondexploitatie Eindhoven

2.8 OZB

Geen opmerkingen of aanvullingen. Zie opmerkingen in paragraaf 1 over OZB.

2.9 Gemeentelijke huisvesting / Breehoek

Geen opmerkingen of aanvulling. Uitkomsten business case zullen moeten worden afgewacht.

3. Vergelijking zelfstandigheid versus herindeling

Geen opmerkingen of aanvullingen. Uitkomsten van een vergelijk kunnen komen in een herindelingsscan.

4. Conclusie

De conclusie dat de financiële positie van Scherpenzeel zeer solide is vinden wij vanuit IBT te stellig. De financiële positie van Scherpenzeel is op basis van de IBT kengetallen bij de begrotingsbrief 2020 goed te noemen, maar we zien naar de toekomst toe vanuit IBT wel specifieke risico's op Scherpenzeel afkomen. Dat zijn de financiële risico's rondom de ambitieuze woningbouwplannen. Het risico van de herverdeling van het gemeentefonds en het bijna volledig inzetten van de onbenutte belastingcapaciteit. Deze zaken komen in het stuk van Verhagen naar de mening van IBT te weinig aan bod.

11

De conclusie dat de gemeente financieel in staat is duurzaam (> 10 jaar) de bestuurskracht te vergroten onderschrijven wij vanuit IBT niet. Een goede financiële positie is namelijk volgens ons geen voldoende voorwaarde om de bestuurskracht te verstrekken, maar is deze mede afhankelijk van een aantal andere factoren. Zoals bijvoorbeeld het ambtelijk en bestuurlijk in staat zijn om strategische samenwerking aan te gaan met andere gemeenten.